

AZ ANGOL MUNKÁS-MOZGALOM IRÁNYA.

FELOLVASTATOTT A TÁRSADALOMTUDOMÁNYI TÁRSASÁG OKTÓBER 17-KI
ÜLÉSÉN.

Egyetlen kérdésre akarna világosságot vetni kutató értekezésem. A mire feleletet kerestem, s a miről számain és szemlélődéseim szólnak, az a probléma, hogy mily irányban fejlődik Anglia munkás-mozgalma, mi az, a mi ebből a hatalmas átalakulásból »kijön?«

Röviden számot adhatok arról magamnak is, az olvasónak is, hogy miért állítottam fel épen ezt a kérdést, melyre évek óta nagy érdeklődéssel ügyelek. A szociális kérdésben a német felfogások teljességgel uralkodnak rajtunk. Német földről hozzuk törvényes intézkedéseinket, könyvíróink a német jelszavakat adják tovább, sietünk utánozni a legújabb meghatározásokat, felosztásokat, s midőn közvéleményünkben a szociális kérdésnek valamelyik pontja vitakozást ver föl, ugyanolyan jelszavak röpködnek, ugyanolyan pártfelek támadnak s a doktrinár módra szembeállított nézetek épen olyan merevséggel ütköznek össze, mint azt Németországban élénkbe szabták. Tökéletes példák erre az újabb agrár-programmok, hogy a munkás-kérdésnek importált jelszavairól ne is szóljak. Annyira vagyunk, hogy sokaknak eszébe sem jut azon gondolkozni, hogy hátha nem is oly általánosak azok a dolgok s a német szociális kérdésen kívül lehetnek még másfajta szociális kérdések is, eredetükben, forgandóságaikban és kimenetelükben is elütők attól.

Természetes, hogy mindig Németország lesz az, a hová először kell kimennünk tanulni. Ez ellen józanul senki sem emelhet szót, de meggyőződésem szerint az az egyoldalúság, a mely a világ többi részétől elköti a szemét, ez az egyoldalúság veszedelmet hordoz magában. Ez a veszedelem pedig sehol sem támadhat oly gyorsan, mint a szociális problémáknak azon a

részén, melyet munkás-mozgalomnak hívnak. Sürgősen szükségünk van arra, hogy irodalomban és közvéleményben a nagy érdekű német fejlődés ne fogja el szemünk elől azt, hogy mi lesz a szociális kérdéssel — teszem föl Angliában. Épen Angliát mondom. Nemcsak azért, mert a legkifejlettebb nemzetén legtöbb a megfigyelni való. Hanem Angliát mondom azért, mert az angolok földje a munkás-kérdésben is oly óriási és oly változatos dolgokat hozott létre, (eszmékben és intézményekben egyaránt), a melyeknek megfigyázása érdekesebb, mint egy-egy regény olvasása, s melyek őszerejükkel megkapnak. Sőt tovább megyek: lassankint megjelenik előttünk itt a szociális épületnek egy új alakzata, a melyben a jövőnek sok bizonyosságát megláthatjuk s bár tökéletlenségben forrong még sok része, mindig tökéletes benne az, hogy — egészen angol.

Miután úgynevezett »fölfedezésekre« nem vállalkozhatom, egy fontos kérdést markolhattam csak ki s egyetlen pontra — a döntő pontra — szegeztem tekintetem. Hiszen ki vállalkoznék jó lelkiismerettel arra, hogy az egész angol szociális kérdéstről beszéljen, olyan országban, melynek 1891-ben kiküldött »Royal Commission on Labour« bizottsága maga helyszíni vizsgálatait 67 nagy kötetben adta ki, a hol maguk a munkás-egyetemek csodálatos fejlődést értek s a hol Booth térképe Londonnak minden utcájára megrajzolta, hogy a szegénység, lakberendezés és halálozás mily viszonyban vannak egymással. (E térkép, mely a »Life und Labour of the people« X. kötetének adatait foglalta össze, az 1900-iki párisi kiállításon volt közszemlére téve.) Itt valóban csak a teljes koncentrációval mehetünk valamire. Maga a pont, a melyre nézek, — úgy látom — csakugyan kellő közepe annak a csatamezőnek, a melyen az angol tőke és az angol munkás birkóznak egymással. Igenis, azt kell tudnunk, hogy mi eredménnyel járt eddig ez a fejlődés, mi kézzelfogható leverődése ma s mi lehet jövője? Ezzel a kérdéssel csakugyan a közepébe szállhatunk a nagyszerű, nemzedékekre szóló alakulásnak.

Nem is elméleti levezetés vitt engem ahhoz, hogy itt próbáljam megfogni a »megfoghatatlan kérdést« s itt tegyem kezemet az angol munkásügy tanulságaira. Egy korszakos társadalmi esemény kényszerített erre a megfigyelésre, melynek jelenségeit meglehetősen közvetlenül láthatám, — az az esemény, melyet az angol ma is »kőszén-háborúnak« (»coal-war«) nevez. 1893-iki nagy kőszén-strikeot értik ezalatt. Ez a több hónapig

tartó munkás-háború nemcsak rengeteg méreteiről volt nevezetes, hanem azért is, mert ritka élességgel világított belé az angol szociális szervezkedésnek bordáiba. Itt kezdhettem meg azokat a méréseket, a melyekhez most majd egy évtizednek statisztikája járult s ezért azt hiszem, hogy elég alapunk van ahhoz, hogy fontos következtetésekhez, sőt bizonyos jövendölésekhez jussunk el.

Az 1893-iki szénstrikeban 271,000 munkás vett részt; a bezárt tárnák 80 millió tonna kőszéntermelést képviseltek; a vashámoroktól kezdve a légszeszfejlesztőig s a vasutak üzeméig az egész angol piac megérezte a nagy küzdelemnek hatását; csak a vasutak 10—80 vonatot szüntettek be egy-egy nap. A strike tetőpontján a nyomor oly arányokat öltött, hogy például Durnhamban tizenegy tagú családok éheztek, s az iskola gyertyáit a gyerekek megették faggyúnak. A strikenek (a melyben utóbb sem teljesültek a munkásoknak reménységei), oka az volt, hogy még előbb (1888-ban) a bányatulajdonosok belementek abba, hogy a csúszó-skála (slidingscale) alapján az emelkedő szénárakkal együtt a munkabérek is fölemeltessenek, addig viszont négy évvel később, mikor a szénárak megromlottak, a munkásokat képviselő Miner's Federation tiltakozott az ellen, hogy ismét arányosan leszállíttassanak a munkások bérei is. Ez eddigelé egy egyszerű (bár hatalmas) strikenek a története volna. De ha most azt kérdezzük, hogy micsoda nagy erő szervezése toborozta és tartotta ezt az óriási küzdelmet: akkor a feleletet a »Miner's Federation« szava adja. A nagy »kőszénháború« mögött kiténtek az angol munkások szervezetei, mert ők voltak a mozgó erők. Azóta szinte teljesen rajtuk van az angol szociális kutatók szeme. Ellenségeik és barátai a »trade uniók« csatakiáltásait adják vagy vetik vissza. Ezért kell nekünk is ide akasztanunk be horgonyunkat.

Az angol munkásvilág a tapasztalatok szerint két táborra oszlik: a szervezett munkáshadseregekre (trade-uniók) és a szervezetlen kívül-állókra. A válaszfal sokkal mélyrehatóbb és sokkalta érdekesebb, sem mint gondolnók. Azt mondhatnám, hogy e társadalmi jegezesedésben, az egyes típusok kialakulásában szinte organikus elváltozások mutatkoznak. Nem hiszem, hogy világosabb képét tudnám adni a dolognak s jobban az olvasó elé állítani az egész helyzetet, mintha egy teljes természetrajzi párhuzamot állítok ide.

Lubbocknak „Ants, wasps and bees” című gyönyörű könyve a hangyák társasági fejlődésének két szakaszát mutatja be.

E fejlődésben a *lasius flavus* képezi a második fokot. A *lasius* kultúrája úgy áll a *formica fusca* törzs felett, mint egy megtelepedett emberfajé a kóborló dakotákkal szemben. Egy későbbi, tömörültebb, szervezettebb népség ez, melynek minden hangytagja már új jellemvonásokat szedett fel magára és melynek egész szervezete modern képet öltött. A *lasius flavus* műveltebb és gyengébb, mint a *formica*, azért nem is megy egyedül vadászatra, mint emez. A formicák magányosan járnak és alig érzik összetartozásukat, egy *formica fusca* a szomszéd hangyabolyból való társát idegennek nézi és a legjobb esetben is nem törődik véle. A *lasius* mindig összetart, együtt dolgozik és mérföldekről hozott fajbelijét is felebaráti szeretettel fogadja. A *formica* egymagában támad és külön-külön párbajozik a maga ellenségével, ő még ott van, a hol Botond verekedett a görög óriással. A *lasius* csak csapatban támad és olyanforma háborúkat mivel, mint a mi állandó hadseregünk. Lubbock azt hiszi, hogy előbbutóbb a *lasius flavus* ki fogja szorítani a világból a szervezetlen formicákat.

Az angol munkás-osztály társadalmi fejlődésében a trade-unionista adja a munkások *lasius*-faját. A trade-unionokba tömörült, szervezett munkások úgyszólván más emberek, mint az ő különélő sorsosaik és mindegyikök ledobja már magáról az előbbi formáját. Különbségük az, mint annak a két hangyfajnak: az unionista együtt dolgozik, mindig összetart és ezzel akarja szétkergetni a nem-unionista formicákat. Az egésznek pedig a súlya odavág, hogy az unionista munkás ebben az ő szervezett csapatában akar harcolni, előrenyomulni és néha háborút is viselni ebben a mi gazdasági világunkban.

Nézzük meg most már, hogy micsoda számbeli jelentősége van mindennek. Figyeljük egyúttal azt is, hogy az utolsó tíz esztendőben csakugyan oly fejlődés tűnik elő, a mely igazolja kiindulási pontunkat, sőt magát azt a módot, a melylyel egyetlen kérdésünket fölvetettük. Az évenkinti nagy kongresszuson, a hol az uniók egységes szövetségét szokták megpecsételni, 1891-ben 177 egyesület és 44 szövetségi tanács követi jelentek meg s együttvéve 1.093,000 munkást képviseltek. A legújabb nagy statisztikai report szerint az 1901-iki svanseai gyülekezésem ugyancsak 1.195,469-et tett a képviselt munkások száma, de összesen már 1900-ban 1272 munkás-unió számoltatott s ezek együtt 1.905,116 tagot, tehát kis híján 2 millió követőt számláltak. Csak ez egy évben 104,000 a tag-szaporodás s a fiók-

szervezetek száma nem kisebb 14,895-nél. Ha a legújabb »Abstract of Statistics of the United Kingdom«-hoz nyúlok s azzal összevetem a reportomat, akkor azt találom, hogy az ipari férfimunkásoknak mintegy 30%-a szervezve van. Szervezve van, még pedig rendezett és összetartott, terv szerint működő seregekben.

Mert az egyes uniók nemcsak rokon szakok szerint simulnak együvé, hanem a trade-councilok (szövetségi tanácsok) egész csoportokat fognak össze; az erősödő szervezkedés 1887 óta Federációkat is teremtett, melyeknek száma ma 110, s melyek 1900-ban ismét tovább vitték a tömörülést, megtartván első közös Tanácskozásukat. Viszont az egyes uniók összefolyó fonalszárait a kongresszus és annak állandó kormány-tanácsa igyekeznek egymásba kötni. Már-már ezen a módon az angol munkásvilágban olyféle tagozódás támad, mint (más eredettel) a régi vármegyék voltak, csakhogy ezeknek az állam, a trade-unióknak a kongresszus áll a tetejökben. Hogy egy spenceri kifejezést használják, itt már »re-compound« és »doubly-compound« társadalmi alakzatok láthatók. Ha a gazdasági elméletek sovány meghatározásait, a melyekhez a szemünk hozzászólt, félretesszük, akkor észre kell vennünk, hogy itt valóban egy, a mostanítól idegen, társadalmi képződménynek a csúcsai támadnak elénk. Ezek a szövetségek, ezek a kormányzótanácsok és kongresszusok nem a mi államunknak a fiai, hanem valami mások, a melyek nem ebből származtak és a melyekről most még nem tudjuk, hogy mi tolta föl őket a semmiségből. Egy oly mozgalom van előttünk, a melynek még csak tetejét éri világosság — a trade uniókat — és nem tudjuk, hogy alant mi van. Olyan ez, mint a mesebeli város, a melynek csak a templom-tornya emelkedik ki néha, holdvilágos éjszakán a vízből, a házait, lakóit hullám borítja, a min nem tud áthatni emberi szem.

Megállapíthatunk azonban határozottan annyit, hogy a fejlődés a szervezethez növekedése irányában halad előre s hogy mily nagy dolgot jelent ez, íme, megnézhetjük. 1891-ben az a 429 munkás unió, mely a Board of Tradenek elküldte számadását, 1.400,763 font sterlinget vett be, a mi kerek számmal 34 millió korona; kiadásuk ugyanakkor 1.108,007 font volt. Ekkor egy év alatt a fontosabb uniók kiadása majd öt millió koronával emelkedett. 1900-ban a 100 fontosabb szövetség 1.975,000 fontot vett be s egy év alatt szintén 100,000 fonttal

duzzadt e szám. Az uniók tőkemaradványa (funds in hand), mely 1892-ben 1.620,000 fontra rúgott, több, mint megkésze-reződött, s ma 3.767,000 font, vagyis 90 millió koronánál több. Hogy a fejlődést pontosabban lássuk s így tételünket jobban igazoljuk, vegyük azt a táblázatot, melyet *Howell* »Trade Unionism new and old« című munkájában a tizenhárom legrégebb unióra nézve 1869—1889-ig összeállított s tegyük ehhez hozzá legújabb (1900) számainkat. Ebben a harminczkétéves fejlődésben a tizenhárom munkásszövetség mérlege ilyen volt * (angol fontokban):

	1869-ben	1879-ben	1889-ben	1900-ban
Bevételük	192,787	395,319	531,486	841,583
Kiadásuk	225,468	614,417	388,054	599,428
Vagyonuk	126,422	309,373	623,064	1.307,520

Kit nem lep meg e számoknak erőteljes megduzzadása és gyorsuló rohama, mely különösen az utolsó évközökben oly szembetűnő?

A nagy körvonalakon belül, melyek így elénk bontakoztak, kézzelfoghatóbb igazságot kapunk, ha arra nézünk, hogy egy munkásra nézve, mit jelent az az áldozat, melyet önként megad szabad uniójának. Ha az egyes szervezetek kerekeibe beletekintünk, ámulva látjuk, hogy itt nemcsak új pénzbeszívó-alakulatokkal van dolgunk, hanem valóságos új adóigazgatásokkal, melyek bátran háttérbe szoríthatnák egy-egy középkori közjogi corpus adatait. Szíveskedjék csak olvasóm a következő számokon végig jártatni szemét. 1891-ben a 431 beszámoló munkás-szervezet közül a legtöbbször az egy fontot (24 koronát) meghaladta az az összeg, a melyet egy tag egy évben a pénztárba befizetett. Ha Skócziát és Írországot kizárom, marad 339 »angliai« unió, a melyek sorában 24-nél egy-egy tag 48 koronánál többet adózott, tíz szövetkezet, a melynél évi 72 koronánál nagyobb volt az adó és végül egy a Nottingham Lace Manufacturers Union (Nottinghami csipkekészítők), a melynél 120 koronánál többre rúgott a tagsági járulék. És ez az erőfeszítés alig lankad akkor is, mikor — mint az utolsó években — a tagok száma növekszik. 1892-ben a 100 fő-unióban átlag 28

* E legfontosabb 13 munkásszövetség a következő: Egyesült gépgyári munkások (a leggazdagabb unió), Gőzgépkészítők, Kazánkovácsok, Vasolvasztók, Vasöntők, Egyesült kovácsok, Egyesült asztalosok, Téglavetők, Kőművesek, Egyesült szabók, Londoni betűszedők, Typographia-egylet, az Egyesült királyság kocsikészítői. Ezekhez későbbi számcsoportjaimhoz tizenegyedikül a Kővező-munkások szakegylete szegődik.

shilling és 9 dénár volt a tagsági adó, 1900-ban az átlag 30 shilling 11V4 dénár, vagyis magyarul 37 korona 12 fillér; 9 olyan társulat volt, melynek 186,000 tagja 3 fontnál, 72 koronánál nagyobb önkényes adót vállalt magára. Ezek közül legjobban kitettek magukért az »Amalgamated Cotton Spinners« (Egyesült pamutfonók) unió tagjai, kik 1892-ben 91 shilling (108 korona), 1893-ban 108 shilling (129 korona) és végül 1900-ban 74 shilling (88 korona) erejéig adóztatták meg az utolsó évtizedben magukat. A mennyire utána járhattam, a trade-uniók egész fennállásában a maximumot a dublini pékek egyesülete érte el 1885-ben, a mikor egy-egy tag nem kevesebb, mint 200 korona munkás-adót fizetett be a pénztárba.

Bármint forgassák is mások a szavakat, e számok elől kitérni nem lehet. Világosan beszélnek, sőt kiáltanak. Kiáltják azt, hogy itt egy valóságos új társadalmi kristályosodás megy végbe. Akkor, a mikor a fent előadott esetek legnagyobb részében a munkás sokkal kevesebb adót fizet a kényszer-hatalmi államnak, mint a maga trade-uniójának, — akkor, a mikor számtalanszor az állami meg községi adó, — de még a felét sem éri föl annak a taksának, a mit a munkás-ezred önként megkap a maga katonájától: akkor teljes élességgel lép ki elénk az az igazság, hogy régi szavak helyett egy társadalmi evolúciónak az új alakulatairól kell itt beszélnünk. Sőt, nézetem szerint azt sem lehet adó-példám után letagadni, hogy ezek a »lasius«-munkások az ő unióikat eltépték az államtól sok tekintetben, s inkább a szervezetekről hiszik azt, hogy azok az ő képviselőik.

Elég bizonyosságát soroltuk föl már annak, hogy az angol munkások mozgalma mily hatalmas fejlődést végzett máig a szerveződés jegyében. E tények fontossága előtt lehetetlenség szemet hunynia bárkinek is, a ki a társadalmi alakulásokat a valóságban s nem a jelszavak szerint akarja megítélni. Hiszen — hogy még csak egy példát említsek — már egy-egy ilyen csomósodási pont is rendkívüli eleven erőt képez. Fegyelmező hatása szintén kiszámíthatatlan. Teszem föl maga az *Amalgamated Society of Engineers* már 51 év óta működik, 1891-ben 512 páholya volt, 71,221 taggal, 1900-ra ezek a számok 615 páholyra és 83,574 tagra duzzadtak, mely utóbbiakhoz még 4098 »külső« tag is járult, mert az unió a gyarmatokra is kivetí hálózatát. Vagyoni képességéről elég bizonyítványt ad az, hogy ez az egy szervezet egy esztendőben kifizetett munkanélküli tagjainak segélyképen 1891-ben 55,160 fontot (1900-ban:

42,400 font), strikeolóknak 9141 fontot (1900-ban: 4251 fontot), betegeknek 41,761 fontot, (1900-ban 47,803-at). Költhet-e nálunk akármelyik önkényes egyesület ehhez közel járó összegeket?

Az Amalgamated Society of Engineersnek ez a példája azonban olyan tanulságokkal is kecsegtet minket, a melyek tán az eddigiéknél is fontosabbak s a melyek egyenest a célunkhoz visznek bennünket. Mert hiszen ha sikerülne az általános fejlődésen belül most már azt az irányt is kirajzolnunk, a mely felé a munkás-szervezetek előnyomulása haladt: akkor az angol társadalmi evolúciónak bizonyára a legéletbevágóbb kérdését tűzdeltük körül.

Láttuk, hogy miként sarjadnak ki az uniók, melyeket az országos kormányzótanács fog egybe; láttuk, hogyan kerülnek ki azok a milliók és tízmilliók, a melyekre az unióknak szükségük van. Most éppen az a kérdés, hogy miért van erre szükségük? Mi lesz azzal a pénzzel, a melyet ez a nagy tüdő belélekzik? A munkásszövetségek egyrészt beteg s előregedett tagjaikat segítik, más oldalról pedig munkanélküli vagy strikeoló társaikat támogatják. Ebben a kettéválásban van a probléma nyitja. A felpattant magból két külön sziklevél szökent elő. A költségeknek egyik fele békét és jótékonyt jelent, de a »munkanélküli« és »strike«-alapot a gazdasági harc eszközei. Meg kell tehát néznünk, hogy ez a kettős készület micsoda erőket rejt magában és milyen evolúciót mutat? Hanem csalódom, itt kell keresnünk döntő tanulságainkat.

A száz legfontosabb munkásszövetség 1900-ban beteg-szolgáltatásra 323,231 fontot, előregedetteknek 188,447 fontot és temetési járulékképpen 98,628 fontot fizetett ki, összevéve tehát e három, tisztán jótékonyági címen, 610,360 font, vagyis kerek számmal tizennégy millió hatszáznegyvenezer koronát fizettek. Ez tisztán jótékonyt és önvédelem. Ugyanez évben e szövetségek munkanélküli tagjaiknak 265,328 font, a strikeolóknak pedig 150,283 font segélyt adtak, összesen 415,611 fontot, mintegy tízmillió koronát. Itt már nem annyira jótékonytáról van szó, mint inkább arról, hogy az illető munkás-szövetség belemegy a gazdasági harcba és átalakul »fighting machine«-né, csatagéppé. A melyik uniónál s a milyen fokban megtörténik ez az átvedlés, ott és annyiban e szövetségek, melyeket munkás-hadseregeknek hívhatok, nem védeni, de ütni akarnak. Az a lasius-hangyatermészet, miről előbb példát írtam, oly erősen kiüti magát rajtok, mint a rohanó emberen a göngyöző veríték.

Megállapíthatjuk, hogy 1892—1900-ig átlag a kiadásoknak 20,2%-a ment »dispute benefit«-re s 22% a munkanélkül maradtak fõntartására. Pontosabb lesz azonban ábránk, ha e tekintetben a legrégibb 14 munkás-szövetséget veszem s azoknak a háztartásában nézem meg az egyes tételek alakulását. A 14 unió kifizetett angol fontot:

	1869	1879	1889	1900
Temetési segélyt	17141	28525 £	29868£	47741 £
Betegsegélyt	38017	74637	93159	118197
Elõregeedett tagoknak	13764	35617	76159	153501
Balesetsegélyt	6346	5996	8184	6704
Munkanélkülieknek	114977	329804	75682	124199
Strikeolóknak	10140	60222	10906	33710

Látnivaló, hogy ezek az abszolút számok is (azon ingadozásuk mellett, a melyről még szó lesz) a »harczias« segélyek megduzzadását jelentik, nemcsak 1869-el, de különösen 1889-el szemben. Mindjárt megtudjuk azonban, hogy mit gondoljunk, ha a szóban forgó uniókat a keletkezésüknél fogjuk meg s úgy tekintünk végig rajtuk. Azt látjuk ugyanis, hogy először csak temetési pénzt utalványoznak tagjaiknak, s egyebet semmit, tehát akkor még körülbelül ott vannak, a hol a mi temetési egyleteink. Azután járulnak csak ehhez a többi járandóságok, még pedig olyan sorban, a mint azt a fennebbi táblában egymás alá írtam. Ugyanezt a tüneményt látom, ha a legrégibben alapított uniókat odábbhagyva év-év után megnézem az újabb és legújabb szövetségeket. Mindenütt ugyan az a progresszió, mely abból áll, hogy az új uniók távoznak a temetési pénz fizetésétől, aztán a betegsegélytől és így tovább és mind teljesebben közelednek a munkanélküliek és strikeolók támogatásához.

Ez az igazi fejlődés világosan kitetszik, ha csak az újabban keletkezett uniókat nézem s azokat rakom szembe a régiekkel. Ebből a célból két próbát tettem azért, mert az előbbi számításokban épen a régi uniók szerepeltek első sorban s ezek természetesen lenyomják a mérleget. Először az 1891-iki statisztikát veszem. Itt kiválasztottam százhuszonöt uniót a szövetségek sorából, még pedig olyan uniókat, a melyek közt egyrészt ott vannak azok, a melyek tagjaiktól 48 koronánál *nagyobb* évi adót vesznek, másrészt azok, a melyek a legnagyobb béremelést tudták tagjaik számára a munkaadóknál elérni. A leggazdagabb,

legnépesebb munkás-seregek javarészét magában fogja ez a szám, és azt mutatja, hogy 1891-ben az a 125 unió kiadott angol fontokban:

Munkanélkülieknek	64,112 £
Betegsegélyt	81,766 „
Strikeolóknak	115,990 „

Ezek a számok egészen tisztán beszélnek. Sőt a bányászok és pamutiparban foglalkozók közt (47 társulatuk volt) ebben az esztendőben csak 5 szövetség adott betegsegélyt is, a többieknél már az egész terepet ellepte a munkanélküliek és strikeolók támogatása. Másik számításomat az 1900-iki statisztika alapján teszem. Ebből viszont az derül ki, hogy 1885-től kezdve 23 olyan új trade unió alakult, a melyet a kormány jelentése a fontosabbak közé soroz s részletes számadásaikat adja. Ezek 1900 ban jótékonyági célokra 30,624 fontot költöttek, míg strikeolóknak és munkanélkülieknek 43,525 fontot fizettek ki. Íme, szinte törvényszerűleg látjuk a munkás-szövetségek átalakulását. Ezt az evolúciót nyitott szemmel meg kell vigyáznunk s el kell ismernünk. A legutóbb született uniókról lehámlik a kegyeletes adakozásnak a bőre és lehetőleg minden pénzüket munkanélküli tagtársaikra és a strikeolókra költik. Abból a pupából, a mely a temetési segélybe fonta be magát és olyannak látszott, mint valami régi száraz ág, a melyet a czéh-korszak felejtett itten: kiröppent a harcos pillangó. Ez az igazi hadsereg, a mely érzi az erejét s lenézi a »vén uniókat«.

Íme itt vagyunk. Az angol munkás-mozgalom vizsgálata arra vezetett minket, hogy meglássuk fokozódó szerveződését. E szerveződésnek azután maguk a számok kimutatták félreismerhetlen irányát, baladási szabályát. Annyira nagy az, hogy *Howell*, a kinek idézett könyve 1890-ig vizsgálja e mozgalmakon egyenest kettévágja a fejlődést »régi« és »új« uniónizmusra, s az új uniónizmusnak harci kiáltása gyanánt a Vasúti Munkások 1890. Kongresszusának határozatát hozza fel, mely kimondá, hogy »Ez az unió harczoló szövetség akar maradni és nem fogja megterhelni magát semmiféle betegsegélyzési vagy baleset-alappal.« Az angol gazdasági harcznak egy kiváló ismerője. *Millar P.*, ki úgyszólván a küzdter közepéről vizsgálja az egyes mozdulatokat, szintén abban fejezte ki előttem meggyőződését, hogy az uniók jótékonyági egyesületekből mindinkább csatagépekké (fightingmachine) válnak. Az előadottak után — azt hiszem — semmi kétségünk sem lehet az iránt, hogy

ez a gyökeres változás megtörtént és folyton történik. Kétségtelen az is, hogy az egész angol szociális kérdésnek gyökerét, torzsáját érinti ez a korszakos változás.

Úgy látszik, hogy ez föltartóztatlan és a dolog természetéből születő kigombolyodás. Kitűzötteen, céltudatosan magok a munkások sem akarták, legalább nem eleinte. Többször most is tiltakoznak az ellen, hogy ők új jellem-maszkot vettek volna föl és szövetségeik évi jelentéseiben bizonygatják, hogy működésük elsímítja a munkaadókkal való összeütközéseket. Ennek daczára tény az, hogy az egész mozgalom mindjobban a munkanélküliek és strikeolók körül csomósodik s míg a régebbi kongresszusokon a régi uniók kemény harcban szorították maguk elé az új irányt, addig az 1893-iki belfasti gyűlés az új Uniónisták teljes győzelmével végződött. Burns vezette őket, kit a Hyde Parkban hallék szónokolni. Jellemző, hogy ez a pártgyőzelem is a nagy köszén-sztrájk esztendejében történt.*

1892-iki adataim után magam is arra az eredményre jutottam, hogy a munkás-szövetségeknek ez az átvedlése, mely jótékonyági intézményekből egyenest a tőke ellen küzdő hadseregekké alakítja át őket, hogy, mondom, ez az érdekes folyamat nem csak előrehaladó, hanem fokozatos és üteme egyenlő. Ma is azt látom, hogy ez az evolúció tényleg meg van, halad is előre. De az újabb kilencz év adatai alapján el kell térnem attól a nézettől, mely fokozatos, egy vonalú haladást akar itt kimutatni. Eltérek, mert bár azt hiszem, hogy még a hullámozáson is törvényszerűség uralkodik, azért hullámozás van s a hullámozás törvénye más, mint az a egyszerű progresszió, melyet többen föl akarnak venni.

Erről a hullámozásról a cikkem végén szólok. Mielőtt azonban oda érnénk, azokon az eredményeket, a melyeket kaptunk, belé akarnám illeszteni rövidesen az angol szociális mozgalomnak szélesebb perspektívájába. A hogy a trade-uniónizmus előrehaladt, szorosabb szervezetben akarta összefogni az angol munkásokat, s utóbbi is arra törekedett, hogy erélyes vezérek parancsszavára harcba indíthassa a szövetségeket. A szétszórt, homok-szerű tömegbe tehát egy tengelyt állítottak be s azt állandó forgásban tartják. Láttuk, hogy mily centripetális erő-momentumok fejlődtek ki ezen a módon. De azt

* Míg e dolgozat kiszedetett, az 1902 szeptember 1-én Londonban tartott tradeunionista kongresszuson még tovább ment abban az irányban, midőn a politikai propaganda terére lépett.

sem szabad elfelednünk, hogy természetszerűleg épen ezen tengely körül fejlődtek ki a központfutó — centrifugális — áramok is s továbbá a súrlódó és ellenálló felületek is itt képződtek ki.

A mi élőbbben e központfutó erőket illeti, azok magok közt a munkások közt támadnak. Nem ok nélkül kezdtem cikkemet azzal a párhuzammal, mely a lasius-hangyákat a furniczókkal állítja szembe. A trade-unókban, (a munkás-lasiusok szervezetében) oly keretek készültek, melyekben az összetartás az első és a hol az egyén egyszerűen egy számmá van törpítve, magántörekvései ellapítva. Ezért van az a nevezetes jelenség, hogy az uniók mindig tagjaik egyforma bérét követelik, erővel tördelik le az egyéni különbségeket s többek közt a darabszám szerinti fizetések ellen épen oly szívósan harcolnak, mint a mily elkeseredetten üldözik a közvetítő »middlemen«-t. Szinte azt írhatnám, hogy nagy fegyelmezettségükben még gyakorlatokat is tartanak, a milyen volt, teszem föl, a durhami próba-strike. B hadiszervezetek azután kiakarják pusztítani azokat a munkásokat, a kik külön-állásukban nem csatlakoznak hozzájuk, kik a szövethuzatokon kívül maradnak. A harc e vonalon állandó s tele van keserűséggel.

Nincs olyan unió, mely évi jelentésében minden lehető módon ne izgatna a nem-uniónisták, a »feketelábúak« (black-legg) ellen. Élethalál harc ez a »formicák«-k ellen. A mint az uniók megtelnek, ott hagyják a védelmet és erős rohanással mennek át a támadásba. (Nem különös-e az, a mit *Lubbock* mond, hogy ha a lasius flavus kijött a hangyabolyból és egy pár sebében sínylődő maga fajbeli lasiust, meg a másik oldalon egy ellenséget lát meg, akkor oda sem néz a beteg társának, hanem az ellenségnek rohan a csápjával? Mintha csak azt akarnák példázni, mikor az uniónisták »picketing«-re indulnak az önálló munkásokkal szemben.) Ismeretes, hogy az úgynevezett »elvi strikeok«-nak az a követelés az indoka s célja, hogy a munkaadó mást, mint uniónistát ne merjen alkalmazni. 1901-ben Angliában 11,371 ember strikeolt »trade unióнизмus« czímén s majd ugyanannyi »bizonyos személyek vagy osztályok alkalmazása miatt.« Az előző évben, 1900-ban, pedig éppen 19,583 munkás strikeolt a »trade-unionizmus« jelszava miatt. A'mint nálunk mondani szokás »elvi fontosságúvá válik«, az uniók körül való állásfoglalás aztán akkor, midőn akár kiáltványokról, akár közös, elméleti megállapodásokról van szó. Nem érdektelen példákat találtam erre nézve sem.

Így a gépgyári munkásoknak nagy szövetezése egyik jelentésében azt mondja ki: »azt, a ki nem tud, vagy nem akar együttes munkára szervezkedni, nem vehetjük komolyan sem akkor, mikor segélyért könyörög, sem mikor azt beszéli, hogy a szervezkedés igen lassú módja a társadalmi fölemelkedésnek.« A National Amalgamated Union szerint: »Ha azt akarjuk, hogy egy trade unióhoz méltó hatalmunk legyen, minden munkást az uniókba kell vinnünk; így kell megmozdulnunk és éreznünk kell azt mindenkoron, hogy a mi érdekeink egységesek.« Ugyanez a jelentés férfiatlanoknak és önzőknek bélyegzi a »blacklegg«-eket, — a mit az Amalgamated Union of Cabinet Makers is megtesz és hozzáteszi: »Mi tehát azt hisszük, hogy *különös nyomást* kell az ilyen emberekre gyakorolni, a kik húzódoznak attól, hogy a maguk s az uniónisták védelméért fizessenek.« Az így kifejlődő uniónista-öntudatnak lesz aztán szószólója, például a Nyergesek társulata, mikor így szól: »Mi szervezetünkben, a testvériség közös jogán állunk, és ámbár olyan állást értünk el, a melyre ük-apáink büszkék lettek volna, még új diadalokat kell nyernünk. Nem elégedhetünk meg addig, míg uniónk egy sorban nem áll a többi unióval s a mint az ipari fejlődésben a többiek mind előre nyomulnak, mi sem maradhatunk hátrul.« — Azt hiszem, hogy e nyilatkozatok egészen világosan elmondták az unióknak az »individualistákkal« szemben rejtgetett szándékait, melyeknek tettekkel is kifejezést hajlandók adni. Betetőzésül csak azt teszem hozzá, hogy ama nagy »Royal Commission on Labour«-nak, melyet cikkem elején érintettem, összefoglaló reportjában, (Fifth and final report of the Royal Commission on Labour. Part II. Summaries of evidence.) 215 f) §-a alatt azt találtam, hogy a South Side Labour Protection League kimondotta szabályaiban, hogy »a szervezkedés szabadsága nem azt teszi, hogy valakinek meglenne a szabadsága arra is, hogy ne szervezkedjék.« (Liberty to combine does not imply liberty not to combine.) Ez már világos beszéd.

Éppen ilyen világos azonban az is, a mit ugyanez a szövetség a munkaadóról mond. Erre nézve kijelenti, hogy (Summary, 215. §. 9.) »a munkás és a vállalkozó között kitört viszályban a Liga azt az álláspontot foglalja el, hogy a munkásnak igazának kell lennie, a vállalkozónak pedig nem lehet igaza.« (The workman is bound to be right and the employer is bound to be wrong.) A legnagyobb sűrűlódási felület tényleg itt van, a munkaadókkal, a tőke képviselőivel, a vállalkozókkal

való birkózásban. Hiszen dolgozatom éppen azt bizonyította, hogy a trade-uniók mindinkább egy küzdelemre csoportosítják erejüket s hegyezik fegyvereiket. Ezért, mikor ebből a szempontból akarjuk a leírt mozgalmat beleilleszteni az angol szociális fejlődésbe, akkor nem jelenthetünk egyebet, mint a fokozódó kétoldalú szervezkedést, mely a »hi tőke! hi unió!« csatakiáltásai közt megy végbe. Hogy itt is tényekkel s vallomásokkal számoljak be, mind a két féltől ugyanazt halljuk, látjuk. A munkások részén *Mitchell* a szövetkezetek (cooperativ societies) főembere azt vallja (idézett Summary 505. §.), hogy mialatt a termelési és fogyasztási szövetkezetek csak arravalók, hogy a munkabérek vásárlási képességét fokozzák, addig a trade-uniók azok a szervek, melyeknek feladatát a munkások jövedelmének emelése képezi. *Webb* pedig, az Industrial Democray szerzője, azt akarja bizonyítani, hogy a lancashirei munkások azt a haladást, melyet ötven év alatt tettek, az unióknak köszönhetik, s várja azt az időt, mikor már azok a munkások is jól lesznek szervezve, kiket — hullámos alkalmaztatásuk miatt — eddig megfogni sem sikerült.

A másik oldalon, éppen az uniókkal szemben fegyverkeznek a vállalkozók. Azok a nagyarányú, különféleképpen összebogozott testületek és szervezetek, a melyeken a vállalkozók és tőkésék e küzdő téren nagyszerű arányokban felállították külön, részletes rajzon igényelnek, mely már nem fér cikkemnek keretébe. Még kevésbé tudnának elférni e szűk sorokban nagy fontosságú tanulságaik, melyek a nagy ipar és vállalkozás agitációját s mindenféle ellenfelekkel való szakadatlan — nyilvános és titkos — harczát átfogják. De a másik hatalmas angol szervezkedésnek egyik tanulsága idevág. Ide kell jegyeznünk azt, hogy a munkaadók összeszövetkezvén úgy készültek a folytonos nagy tusára, hogy helyenkint és szakok szerint, külön rendezve van, kapcsolatokban összegyűjtve minden egyes trade-uniónak, vagy unió-szövetségnek (federáció) elébe állanak. Szervezet szervezettél szemközt. Mit jelent ez? Azt, hogy a trade-unionizmus szervezkedése és tagozódása tényleg az az ütközővonal, a melyen az angol munkáskérdés állandó (s éppen azért lassú) küzdelme folyik. E tagolás körül forognak barátok és ellenségek; ennek fordulásai mutatják az angol munkások és vállalkozók erőinek változásait.

Ha most mindezek után tábláinkon még egyszer végig tekintünk, csakugyan azt kérdezhetjük, hogy: »mi jött ki ebből?« Két következtetés, szíves olvasó.

Az egyik, mit megállapíthatunk, az, hogy az angol munkásmozgalom iránya nem általános »fölforgatás«-ból és elméleti utópiákból áll, hanem abból a józan kísérletből, hogy fokozódó szervezkedés útján a fölemelkedő társadalmi osztályok organikus alakulatot nyerjenek. Ez az evolúció kettős, mert úgy a munkások, mint a vállalkozók oldalairól építenek rajta, de egyöntetű annyiban, hogy az erősebb és tagozott szervezkedés célja felé halad. Ennek a haladásnak főirányát abban látjuk meg, hogy a jótékonyági czéhekből »fightingmachine«-ok lesznek; pénzben, munkásságban a súly a küzdelemre, sőt támadásra helyeztetik át. Ez a fejlődés állandó, de nem egyenletes hullámzásoknak van alávetve, melyek azonban a főirányt nem változtatják meg. Ha most már — mint fönnebb ígérém — azt kérdeztem, hogy ezeket a hullámzásokat mi okozza: akkor erre a kérdésre egy táblázattal felelek. Táblázatom mondja hogy a nagy termelés, a jó konjunktúra békésebbé teszi a munkásokat, míg a »rossz esztendők« kiélesítik az ellentéteket; a csökkenő kivitel éveiben az uniók harczoló alapjai nőnek, míglen a jó konjunktúra megcsökkenti a strikeokat és munkanélküliek segélyezésére küldött összegeket. Sőt a harcz kedvet is lelohasztja.

A termelés bizony nagyobb úr a két csatázó tábornál. Ezt beszélük következő számaim; mely

Év	A 100 fő-unió költött		Anglia kivitele volt	
	strikolókra <small>(angol font sterling)</small>	munkanélküliekre <small>(font sterling)</small>	gyapot drb-árakban <small>(ezer yard)</small>	köszénben <small>(tönn)</small>
1892	389,948	327,554	4.873,106	—
1893	588,373	467,641	4.652,217	—
1894	166,293	453,242	5.312,363	—
1895	196,684	424,650	5.032,562	—
1896	171,100	268,230	5.218,249	—
1897	633,347	336,574	4.792,269	35.354,296
1898	313,430	244,084	5.216,054	35.058,430
1899	120,028	190,768	5.438,844	31.180,300
1900	150,283	265,328	5.031,727	44.089,197

Második — most már utolsó — eredményünk az, hogy Anglia a maga munkáskérdését a maga talaján és saját erőinek próbálkozó játékaival akarja megoldani s nem Németország Marx-tói vett jelszavaival. Nincs itt szó sem általános »Klad-deratsch«-ról, sem a személytelen »tőke« felfordításáról az »osz-

* A kiviteli számok az „Eighth Annual Abstract of labour statistics” 1900—1901. (1901) vétettek, mely a kölcsön kivített 1893-tól adja.

tályok harcza« által; e helyett szervesen, hazai talajon mérkőzőnek a tényleges erők s ha új társadalmi épület kerülne ki ez evolúzióból, az is egészen angol lesz. Hogy a milyen távol áll ez a német szociáldemokraták eisenachi programjától arra nézve elég lesz ideiktatnom néhány kijelentést, s végül egy tény, melyet az uniók élete ád. *Mann*, az angol kollektivista sokkal szerényebb, mint német társai, mert a Royal Commission on Labour előtt kijelenti, hogy (Summary, 546. §.) minden politikai testületnek (s így az államnak is) csak eddig a határig lehet kiterjeszteni a működését, a melyet tagjainak értelmi és erkölcsi képessége megbír és elébe szab s azért egy teljes művelt s fölvilágosodott népnek tökéletes képviselőjétől várja csak a kollektivismust.

Végig olvashatjuk, hogy egyes iparágak szerint a munkásoknak tekintélyes küldöttei szólottak az ellen, hogy az állam a vállalkozók és munkások viszályaiba beleszóljon. Mennél erősebbek voltak a munkások, annál inkább hangoztatták azt. Beckworth azt jelentette ki (Summary 390. §.), hogy nem lehet munkára kényszeríteni a munkást (you cannot compel a man to work). A Report szerint (318. §.) még azok a munkások is, a kik az államtól követelik a munkaidő megszabását, igen kevés kivétellel kijelentették, hogy nem akarják, hogy az állam a munkabérekre nézve beleavatkozzék a munkások és vállalkozók ügyébe. Mindezt befejezi az, hogy az ayrshirei bányászokról az állítatott (Summary 77. §.), hogy azért nincs testületi szellemük, mert államszocialisták vannak köztük.

Tényt is ígértem. Ez a tény benne van abban a számunkban, hogy a tradeunióknak 3.767,000 font, 90 millió korona tőkájük van. A munkásoknak ez a tőkéje bankokban községi kötvényekben, sőt adóslevelekben, ingatlanokban van elhelyezve; vagy négymillióháromszázhuszezer korona (184,540 £) érték pedig éppen vasúti részvényekben. Nem jelent ez semmi egyebet, mint azt, hogy az angol szervezett munkásság maga is belép ebbe a kapitalisztikus társadalomba. A mai rend alapján folyik tehát Angliában a nemzeti jövedelem megosztásának nehéz küzdelme s hazai talajon készül a jövő társadalma.

Ezekért a következtetésekért gondoltam azt, hogy talán nem végzek hiába való munkát, ha a magyar közönségnek a sok »elv« helyett egy kis angol valóságot gyűjtök össze.

Dr. Hegedűs Lóránt.